

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВСП «ЕКОНОМІКО-ПРАВНИЧИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор

Олена ГРИБАНОВА

2024

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки фахових молодших бакалаврів

галузі знань: 23 Соціальна робота

спеціальності: 231 Соціальна робота

освітньо-професійної програми: Соціальна робота

Укладач: Володимир СКВОРЕЦЬ

Обговорено та ухвалено
на засіданні циклової комісії соціальної
роботи, педагогіки та адвокації
Протокол № 1 від «28» серпня 2024

Голова ЦК Олена МАЛОВІЧКО
(підпис) (ім'я, прізвище)

Ухвалено методичною радою коледжу

Протокол № 1 від «18» вересня 2024
Заступник директора з НМР

Альона ХОДАКОВСЬКА
(підпис)

2024 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо- професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма здобуття освіти	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>23 – соціальна робота</u> (шифр і назва)	нормативна	
Розділів – 2	Спеціальність <u>231- соціальна робота</u> (шифр і назва)	Рік підготовки: 3	
Загальна кількість годин - 90		6-й сем.	
		Лекції	
Тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття освіти: – 3 год.	Освітньо-професійна програма <u>соціальна робота</u> (якщо програм декілька, вписати назви усіх програм)	14 год.	
		Практичні, семінарські	
		16 год.	
		Лабораторні	
	Освітньо-професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр		
		Самостійна робота	
		60 год.	
		Вид контролю:	
екзамен			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Соціальна політика в Україні» є формування у студентів розуміння сутності, змісту, функцій та завдань соціальної політики, уявлень про основні напрямки та механізми реалізації соціальної політики в Україні, а також спонукання студентів до осмислення своєї майбутньої професійної діяльності.

Програмні компетентності		
1	Інтегральна компетентність	Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів соціальної роботи, та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.
2	Загальні компетентності	ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

		ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
3	Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК 2. Здатність використовувати на практиці знання нормативно-правових актів соціальної роботи і соціального забезпечення. СК 5. Здатність виявляти потреби населення у соціальних послугах. СК 7. Здатність визначати шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення. СК 10. Здатність до соціальної взаємодії у професійній сфері. СК 11. Здатність аналізувати та оцінювати результати професійної діяльності.
7 Програмні результати навчання		
РН 1. Здійснювати пошук, аналіз та оброблення інформації для розв'язання професійних завдань. РН 2. Володіти державною та іноземною мовами у професійному середовищі. РН 7. Застосовувати на практиці нормативно-правові акти з питань надання соціальних послуг. РН 11. Аргументувати шляхи подолання проблем та обирати методи їх вирішення. РН 12. Знаходити рішення для покращення соціального добробуту та соціальної безпеки громадян. РН 13. Визначати зміст і види співпраці з представниками різних професій, груп, громад у професійній діяльності. РН 14. Планувати, аналізувати, контролювати та оцінювати власну роботу та роботу інших осіб у спеціалізованому контексті.		

Міждисциплінарні зв'язки.

Навчальна дисципліна «Соціальна політика в Україні» пов'язана з такими дисциплінами як «Економічна теорія», «Технології соціальної роботи», «Економіка соціальної роботи».

3. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади соціальної політики в Україні

Тема 1. Вступ до курсу «Соціальна політика в Україні»

Сутність соціальної політики. Зміст поняття соціальної політики. Соціальна справедливість – підґрунтя соціальної політики. Мета і функції соціальної політики. Предмет, об'єкт і суб'єкти соціальної політики. Предмет соціальної політики. Об'єкт соціальної політики. Соціальне управління та регулювання

як механізм реалізації соціальної політики. Суб'єкти соціальної політики. Соціально-трудова сфера – основа соціального розвитку і соціальної політики.

Тема 2. Роль держави та інших суб'єктів в реалізації соціальної політики

Соціальна політика як найважливіший чинник суспільного відтворення. Залежність соціальної політики від економіки. Вплив соціальної політики на економіку. Соціальна структура суспільства. Соціальна група. Соціальне становище. Клас. Каста. Соціальна спільнота. Роль соціальної структури в суспільному розвитку. Держава як суб'єкт соціальної політики. Роль держави в регулюванні соціальних процесів. Державні інструменти соціальної політики. Соціальна політика держави як чинник стабілізації розвитку суспільства. Недержавні суб'єкти-інститути соціальної політики. Політичні партії як суб'єкти соціальної політики. Громадські організації і соціальна політика. Роль профспілок у формуванні соціальної політики. Вплив ЗМІ на соціальну політику.

Тема 3. Соціальна політика в умовах ринкової трансформації українського суспільства

Ринкова трансформація українського суспільства. Загострення суперечностей у відносинах «особа – держава». Ринок праці та його функції. Робоча сила. Зайнятість населення. Види зайнятості. Формування ринкової економіки та ринку праці в Україні. Специфіка ринку праці в Україні. Продуктивність праці як основа ефективності виробництва та соціальної політики. Проблема забезпечення балансу інтересів соціальних суб'єктів як завдання соціальної політики.

Тема 4. Демографічна криза і соціальна політика в Україні

Сутність, причини і наслідки демографічної кризи в Україні. Демографічна ситуація в пострадянському українському суспільстві: основні тенденції змін. Демографічні прогнози для України. Демографічна криза як відображення кризи процесу суспільного відтворення в Україні. Основні демографічні показники: загальна народжуваність, загальна смертність, тип відтворення населення, структура населення, захворюваність населення. Демографічна політика Української держави. Державна допомога сім'ям з дітьми. Демографічна ситуація як напрямок національної безпеки України.

Тема 5. Регулювання трудових відносин як напрям соціальної політики

Державна політика України у сфері трудових відносин і зайнятості населення. Соціальні наслідки переходу від планової до ринкової економіки. Приватизація державного майна і соціальні проблеми в Україні. Проблема реформування оплати праці. Регуляторні функції зарплати в ринковій

економіці. Стандарти Євросоюзу у сфері оплати праці. Безробіття в Україні. Причини та наслідки безробіття. Закон України «Про зайнятість населення». Статус безробітного. Загострення проблеми безробіття в умовах кризи. Специфіка відтворення трудового потенціалу та соціального капіталу в сучасній Україні.

Тема 6. Проблема соціального захисту населення України

Вплив ринкових реформ на зміну соціальної структури населення України. Соціальна і майнова диференціація в Україні. Бідність населення – ключова соціальна проблема в Україні. Поняття «бідність». Основні критерії бідності. Співвідношення зарплати та продуктивності праці в Україні та інших країнах. Соціальний захист як напрям соціальної політики в Україні. Поняття «соціальний захист». Структура соціального захисту. Соціальні стандарти і соціальні гарантії в Україні. Соціальні програми – основний засіб боротьби з бідністю. Стратегія подолання бідності. Державні програми соціального захисту різних категорій громадян.

Тема 7. Шляхи підвищення рівня життя в Україні

Соціальні стандарти в Європі та світі. Загальна декларація прав людини як основа розвитку соціальних стандартів. Конвенція про захист прав людини і основних свобод. Європейська конвенція з прав людини. Європейська соціальна хартія. Європейський кодекс соціального забезпечення. Вплив суспільної трансформації на рівень життя громадян України. Зміст поняття «суспільна модернізація». Теорії модернізації. Особливості модернізації в сучасній Україні. Соціалізація людини як передумова підвищення рівня життя в Україні. Молодіжна політика в Україні.

Розділ 2. Соціальна політика – основний засіб вирішення соціальних проблем

Тема 8. Соціальний і гуманітарний розвиток суспільства

Соціальна сфера як об'єкт соціальної політики держави. Поняття про механізми державного регулювання розвитку соціально-гуманітарної сфери. Зміст поняття «соціальна сфера». Структура і функції соціальної сфери. Гуманітарна сфера як об'єкт гуманітарної політики держави. Зміст поняття «соціально-гуманітарна сфера». Роль гуманітарної політики в житті людини та суспільства. Управління процесами соціального і гуманітарного розвитку. Зміст понять «соціальний розвиток» і «гуманітарний розвиток».

Тема 9. Система соціального страхування

Історичний та міжнародний досвід організації соціального страхування. Поняття «соціальне страхування». Виникнення соціального страхування.

Система соціального страхування О. Бісмарка. Особливості системи соціального страхування Беверіджа. Система соціального страхування в Україні. Концепція соціального забезпечення населення України в умовах переходу до ринкової економіки. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Форми державного регулювання соціального страхування. Розвиток ринку страхових послуг в Україні.

Тема 10. Пенсійна система в Україні

Пенсійне законодавство України. Поняття «пенсія», «пенсійна система». Пенсійний фонд України. Види державних пенсій. Умови призначення пенсій. Пенсійне забезпечення окремих категорій громадян. Виникнення проблеми «зрівнялівки» в пенсійному забезпеченні та «спецпенсіонерів». Реформування пенсійної системи – важливий напрям соціальної політики. Перехід від трудового пенсійного стажу до страхового. Міжнародний досвід організації пенсійного забезпечення.

Тема 11. Соціальні проекти в соціальній політиці

Становлення теоретичних уявлень про соціальне проектування. Поняття «проект». Проблема управління проектами. Соціальне проектування – інструмент наукового управління. Специфіка соціальних проектів соціолога та соціального працівника. Поняття «Соціальний проект». Теорія вирішення винахідницьких задач (ТБВЗ) і соціальні проекти. Принципи і структура ТБВЗ. Методика розробки і реалізації соціальних проектів. Алгоритм розробки соціального проекту. Оформлення соціального проекту. Управління реалізацією соціального проекту.

Тема 12. Державна політика у сфері освіти

Поняття «освіта», «людський капітал». Роль і значення людського капіталу в розвитку суспільства. Освіта в сучасній Україні: стан, проблеми, перспективи розвитку. Необхідність модернізації освіти. Закон України «Про освіту» та інші законодавчі акти у сфері освіти. Проблеми освіти в сучасній Україні. Перспективи розвитку освіти в Україні. Системні зміни в організації та функціонуванні системи освіти в Україні.

Тема 13. Державна політика в галузі охорони здоров'я

Збереження життя і здоров'я людини як проблема соціальної політики. Поняття «здоров'я», «охорона здоров'я». Стан здоров'я нації і людський розвиток. Стратегія здоров'я для всіх. Охорона здоров'я в Україні: стан, проблеми, перспективи розвитку. Системна криза в галузі охорони здоров'я. Законодавство України про охорону здоров'я. Державна політика в галузі охорони здоров'я. Розвиток приватної медицини та необхідність збереження державної системи охорони здоров'я.

Тема 14. Зарубіжний досвід соціальної політики

Європейський досвід соціальної політики. Тенденції розвитку світової соціальної політики. Особливості соціальної політики європейських країн. Європейські соціальні стандарти. Особливості соціальної політики в Японії. Досвід соціальної політики в скандинавських країнах.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тематичних розділів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
		л	с/п	лаб.	сам.роб. інд.завд.
1	2	3	4	5	6
Розділ 1. Теоретико-методологічні засади соціальної політики в Україні					
Тема 1. Вступ до курсу «Соціальна політика в Україні»	6	2			4
Тема 2. Роль держави та інших суб'єктів в реалізації соціальної політики	6		2		4
Тема 3. Соціальна політика в умовах ринкової трансформації українського суспільства	6	2			4
Тема 4. Демографічна криза і соціальна політика в Україні	6		2		4
Тема 5. Регулювання трудових відносин як напрям соціальної політики	7	2			5
Тема 6. Проблема соціального захисту населення України	7		2		5
Тема 7. Шляхи підвищення рівня життя в Україні	7		2		5
Разом за розділом 1	45	6	8		31
Розділ 2. Соціальна політика – основний засіб вирішення соціальних проблем					
Тема 8. Соціальний і гуманітарний розвиток суспільства	6	2			4
Тема 9. Система соціального страхування	6		2		4
Тема 10. Пенсійна система в Україні	8	2	2		4
Тема 11. Соціальні проекти в соціальній політиці	6		2		4
Тема 12. Державна політика у сфері освіти	6	2			4
Тема 13. Державна політика в галузі охорони здоров'я	6	2			4
Тема 14. Зарубіжний досвід соціальної політики	7		2		5
Разом за розділом 2	45	8	8		29
Усього годин	90	14	16		60

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до курсу «Соціальна політика в Україні»	2
2	Соціальна політика в умовах ринкової трансформації українського суспільства	2
3	Регулювання трудових відносин як напрям соціальної політики	2
4	Соціальний і гуманітарний розвиток суспільства	2
5	Пенсійна система в Україні	2
6	Державна політика у сфері освіти	2
7	Державна політика в галузі охорони здоров'я	2
Разом		14

6. Теми семінарських занять (практичних/лабораторних)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Роль держави та інших суб'єктів в реалізації соціальної політики	2
2	Демографічна криза і соціальна політика в Україні	2
3	Проблема соціального захисту населення України	2
4	Шляхи підвищення рівня життя в Україні	2
5	Система соціального страхування	2
6	Пенсійна система в Україні	2
7	Соціальні проекти в соціальній політиці	2
8	Зарубіжний досвід соціальної політики	2
Разом		16

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до курсу «Соціальна політика в Україні»	4
2	Роль держави та інших суб'єктів в реалізації соціальної політики	4
3	Соціальна політика в умовах ринкової трансформації українського суспільства	4
4	Демографічна криза і соціальна політика в Україні	4
5	Регулювання трудових відносин як напрям соціальної політики	5
6	Проблема соціального захисту населення України	5
7	Шляхи підвищення рівня життя в Україні	5
8	Соціальний і гуманітарний розвиток суспільства	4
9	Система соціального страхування	4
10	Пенсійна система в Україні	4
11	Соціальні проекти в соціальній політиці	4
12	Державна політика у сфері освіти	4
13	Державна політика в галузі охорони здоров'я	4
14	Зарубіжний досвід соціальної політики	5
Разом		60

Індивідуальне завдання

Індивідуальна робота студента з курсу «Соціальна політика в Україні» має практичну спрямованість і передбачає участь в одній із проєктних груп із розробка проєкту вирішення певної соціальної проблеми громади, що є важливою для забезпечення її життєдіяльності.

Теми проєктів:

1. «Організація системи соціальної роботи з дітьми-сиротами територіальної громади»;
2. «Організація системи соціальної роботи з малозабезпеченими сім'ями територіальної громади»;
3. «Організація в територіальній громаді системи соціальної роботи з сім'ями, в яких матері-одиначки виховують дітей»;
4. «Організація системи соціальної роботи з самотніми людьми похилого віку в територіальній громаді»;
5. «Організація системи соціальної роботи з людьми з інвалідністю в територіальній громаді»;

Зміст роботи проєктної групи включає:

- 1) Обравши соціальну проблему, визначити тему і назву проєкту.
 - 2) Визначити сутність протиріччя наявної проблеми: Як є? Як має бути?
 - 3) Визначити причини існування цієї проблеми: Чому є не так як має бути?
 - 4) Вивчити законодавчу базу, що регулює відносини у сфері, до якої відноситься обрана проблема.
 - 5) Визначити мету проєкту.
 - 6) Визначити наявність ресурсів для вирішення означеної проблеми.
 - 7) Визначитися із можливостями щодо вирішення проблеми, розробити пропозиції.
 - 8) Розробити план дій, заходи щодо реалізації проєкту.
 - 9) Розподілити обов'язки учасників реалізації проєкту.
 - 10) Аналізувати хід реалізації проєкту.
 - 11) Вносити корективи в реалізацію проєкту.
 - 12) Визначити умови досягнення передбаченого проєктом результат.
- Підготовлені проєкти групи будуть представляти на публічному захисті.

8. Види контролю і система накопичення балів

Поточний контроль знань		Самостійна робота інд. завд.	Екзамен	Тест	Сума
Модульна атестація № 1 (30 балів)	Модульна атестація № 2 (30 балів)				
Розділ 1	Розділ 2				
Рівень теоретичних знань визначається на семінарах (опитування, тестування, доповідь, відповіді на питання) – до 25 балів. Рівень практичних умінь і навичок (написання творчої роботи – есе) – до 5 балів.	Рівень теоретичних знань визначається на семінарах (опитування, тестування, доповідь, відповіді на питання) – до 25 балів. Рівень практичних умінь і навичок (написання творчої роботи – есе) – до 5 балів.	20	10	10	100

Практичне завдання написати есе (обсягом 2-3 сторінки) на задану тему. Зміст есе включає:

- 1) прізвище та ім'я автора, назву теми есе;
- 2) актуальність обраної проблеми;
- 3) мета і завдання есе;
- 4) основні методи дослідження зібраного матеріалу;
- 5) основні поняття, що розкривають зміст теми;
- 6) висновки про отримані результати;
- 7) список джерел, що були використані при написанні есе.

Практичне завдання № 1 – есе (письмова робота) на тему «Параметри вимірювання демографічної ситуації в територіальній громаді».

Практичне завдання № 2 – есе (письмова робота) на тему «Методи діагностики соціальних проблем територіальної громади для складання їх рейтингу».

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен/ диференційований залік	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов’язковим повторним курсом)		

9. Рекомендована література

Основна:

1. Актуальні проблеми соціальної політики України: Навч. посібн. / А.О. Ярошенко, Н.Б. Отрешко, С.В. Толстоухова, Л.А. Литва, І.М. Чернін, С.В. Пасічніченко, Ткач, Ю.С. Фіголь. За ред. А.О. Ярошенко. К., НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. 222с.
2. Історія та теорія соціальної політики України: Навч. посібн. / А.О. Ярошенко, Т. В. Семигіна, Н.В. Сухицька. За ред. А.О. Ярошенко. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 289 с.
3. Макарова О.В. Соціальна політика в Україні: Монографія. Київ : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. 2015. 244 с.
4. Малімон В. І. Соціальна і гуманітарна політика: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2012. 352 с.

5. Шевчук П. Соціальна політика: Навч. посіб для студ. вищ. навч. закладів, 2-ге вид. / П. Шевчук. Львів: Світ, 2005. 400 с.

Додаткова:

1. Головатий М.Ф. Соціальна політика і соціальна робота: Термінол.-понятійн. слов. / М.Ф. Головатий, М.Б. Панасюк. К.: МАУП, 2005. 560 с.
URL : <https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/nw53.pdf>
2. Дікон Б., Халс М., Стабс П. Глобальна соціальна політика: міжнародні організації й майбутнє соціального добробуту / Пер. з англ. А. Олійника та ін. Київ : Основи, 1999. 346 с.
3. Ларіонова Н. Б. Соціальна політика в Україні : Матеріали для самостійної роботи студентів спеціальності «Соціальна робота»: навч.-метод. посібник. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2015. 63 с.
4. Лопушняк Г.С. Державна соціальна політика як передумова економічного розвитку України [монографія]. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. 372 с.
5. Семигіна Т.В. Соціальна політика у глобальному вимірі. Київ: Ун-ке вид. «Пульсари», 2003. 252 с.
6. Ярова Л.В. Соціальна політика України в контексті європейської інтеграції [монографія] / Л.В. Ярова. Одеса: Фенікс, 2011. 320 с.

Інформаційні ресурси

1. Гансова Е.А. Науково-теоретичні засади соціальної політики. *Вісник Одеського національного університету. Науковий журнал*. Серія: Соціологія і політичні науки. 2011. Вип. 10. С.691-696. URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vonu_sip/2011_10/pdf/str_691-696.pdf
2. Дегтяр А.О., Перебейнос О.М. Напрямки державної демографічної політики у сфері поліпшення стану здоров'я та підвищення тривалості життя населення в Україні. *Публічне управління: теорія та практика*. 2012. № 3. URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pubupr/2012_3/doc/2/03.pdf
3. Жадан О.В. Роль держави в системі соціально-трудових відносин. *Держава та регіони: науково-виробничий журнал*. Серія «Державне управління». 2011. № 1. С. 229-233. URL : http://archive.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/Dtr_du/2011_1/index.html
5. Карамишев Д.В., Карамишева Л.Є. Соціальне страхування як механізм реалізації соціальної політики держави. *Публічне управління: теорія та практика*. Збірник наукових праць. 2011. №1(5). URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pubupr/2011-1/doc/3/02.pdf
7. Кукурудза І.І. Стратегія підвищення якості життя населення України. *Вісник Черкаського університету*. Серія: Економічні науки. 2011. № 207. С. 3-11. URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchu/econ/2011_207/N207p003-011.pdf

[illegible]